

III JORNADES
ROMANES DE
BARCELONA

8-9 July 2013 a
CREU COBERTA

BARCINO
COLONIA
ROMAE

Fruit de la col·laboració i entesa entre l'Associació de Comerciants Creu Coberta, la Fundació Cultural Hostafrancs i el Grup de Recreació i Reconstrucció Històrica *Barcino Oriens* ha nascut el projecte **BARCINO·COLONIA·ROMAE**, les **JORNADES ROMANES DE BARCELONA**.

Les Jornades de Recreació i Divulgació Històrica Romana pretenen difondre el coneixement de la història antiga fent que tothom pugui *veure, sentir i tocar* els elements essencials que caracteritzen aquest període fonamental de la història de la humanitat, de la nostra història. “**Veure**” vol dir presentar activitats que ens acostin a la realitat del món antic. “**Sentir**” significa mostrar cada recreació i reconstrucció històrica de la manera més propera a l'interlocutor perquè desenvolupi l'empatia històrica a bastament. I “**Tocar**” és fer realitat els objectes, les imatges, les eines, els vestits i altres aspectes diversos de l'antiguitat a fi d'apropar-los a l'espectador.

La Recreació Històrica, doncs, vol donar vida al passat en els nostres dies i d'aquesta manera posar a l'abast de tothom la Història de la Cultura amb una perspectiva tant dinàmica com divertida i d'una forma didàctica i propera, amb l'objectiu de fer seva la màxima llatina del “*docere et delectare*” (ensenyar i gaudir, ensenyar i fer que qui aprèn es diverteixi, s'ho passi bé, tant o més que aquell qui ensenya).

Agraïm el suport i l'empenta dels patrocinadors i col·laboradors (*Tarraco Viva, la Magna Celebratio Baetulonensis, el Grup de Reconstrucció Històrica de Badalona, El Museu d'Arqueologia de Catalunya, el Museu de Badalona, El Museu d'Història de Catalunya i l'Escola Joan Pelegrí, Tallafarro, entre d'altres*), que amb la seva confiança faran que aquest esdeveniment perduri en el temps per a tots vosaltres.

Us donem, doncs, la benvinguda a aquesta segona edició de les **BARCINO·COLONIA·ROMAE**. Desitgem que en gaudiu tot passejant, mirant, participant-hi i aprenent-ne i que sigueu vosaltres, ciutadans de la *Barcino* del segle XXI, els qui feu possible que any rere any tornem a la *Barcino* dels nostres orígens.

Ricard Llop Altés

Els actes de les Jornades Romanes **BARCINO·COLONIA·ROMAE** tenen reservat el dret d'admissió i l'organització té la potestat d'expulsar de qualsevol acte tothom que no compleixi les normes i regles bàsiques de comportament i respecte.

El programa d'actes i activitats de les **BARCINO·COLONIA·ROMAE** es podrà modificar per qüestions meteorològiques o d'organització.

Dissabte 8 de juny

12.30 h Perruqueria i cosmètica a l'antiga Roma **NOVETÀT**

A càrrec de Teresa Carreras, exconservadora del Museu d'Arqueologia de Catalunya

Des de l'antiguitat, homes i dones han tractat de millorar el seu aspecte personal fent servir tots els recursos que la natura els proporcionava. L'ús de cosmètics i d'olis perfumats, de tints o mascaretes, de postissos i perruques, ve de temps llunyans. Tenyir-se els cabells era habitual a l'època romana. Es buscava, en fer-ho, obtenir determinats efectes, o simplement dissimular els cabells blancs. El negre i el castany eren especialment indicats per transmetre castedat i es consideraven els colors adequats per a les matrones i les vestals. Principalment es tenyien els cabells amb un tipus de sabó fet a base de cendres i greix animal. El maquillatge, originàriament, tenia un fi màgic, religiós o profilàctic. A Roma era costum pintar-se amb maquillatge molt viu i contrastant els colors, s'apreciava també tenir la pell com més blanca millor. La cerussa o blanc de plom servia de base de maquillatge i permetia emblanquir els rostres i uniformar la pell. Les galtes i els llavis es pintaven de color vermell. Les parpelles es maquillaven amb color verd, blau o rosa, i el contorn dels ulls es deliniava amb *kôbl*, fet de galena o antimoni polvoritzat.

20.15 h Llibres, editors i lectors en l'antiguitat grecoromana **NOVETÀT**

A càrrec de Sergi Grau, hel·lenista i traductor

Es tractarà, en aquesta sessió, de les formes del llibre en l'antiguitat grega i romana, des del seu origen fins al seu desenvolupament ple, tot posant especial esment en un dels processos d'evolució cultural més transcendents per a la cultura occidental: el pas del rotlle de paper al còdex de pergami, precedent del format actual dels nostres llibres. Naturalment, també hi haurà espai per referir-se a l'antropologia de la lectura en el moment exacte de la seva primera naixença, i a les beceroles del negoci editorial a l'Antiguitat.

Diumenge 9 de juny

11.45 h Els papirs, un patrimoni de Catalunya desconegut **NOVETÀT**

A càrrec de Montserrat Tudela Penya, filòloga i experta en papirologia

El paper com a suport d'escriptura és una font documental de gran valor patrimonial perquè és el testimoni textual de la tradició literària i històrica culta i popular. La gran producció de papirs es dona entre els segles II aC fins al segle III dC, però en trobem fins al segle XIV dC a l'època medieval. A partir del segle XIX es comencen a fer les grans col·leccions de papirs arreu d'Europa, primer, i després a nordamèrica, fins a la dècada del 1970 quan es va prohibir la sortida de papirs d'Egipte. A les *Barcino · Colonia · Romae 2013* explicarem com la planta del paper esdevé suport d'escriptura i perquè va deixar d'utilitzar-se; de què deixen testimoni, quins tipus de papirs hi ha segons el contingut del text, és a dir papirs literaris (textos ja coneguts i textos desconeguts), papirs documentals (públics i privats) i papirs paraliteraris; com es pot fixar la datació d'un text; com es van formar les grans col·leccions de paper, etc. Acabarem descobrint quines col·leccions de papirs tenim a Catalunya i com es van formar. Coneixerem els personatges que les van crear, on es troben actualment i com estan de protegides.

13.00 h Els "auxiliars" romans, la força de les províncies **NOVETÀT**

A càrrec d'Albert Anglés Minguell, col·laborador de les excavacions de Vindolanda (Anglaterra) durant varies campanyes i és un bon coneixedor del Mur d'Adrià que estava defensat per aquestes unitats auxiliars.

Les unitats auxiliars romanes constituïren una part crucial dins de l'exercit romà (més de la meitat dels seus efectius), des del final de la República fins al Baix Imperi. Aquest força tan diversa pel seu origen i cultura i provinent de les províncies sotmeses va possibilitar la conquesta i el manteniment de tan vast imperi durant segles. Roma va saber aprofitar-se sàviament de les habilitats específiques (arquers, exploradors, cavalleria lleugera...) dels seus antics enemics per tal de fer-los servir a favor de la seva causa, a canvi d'una professió ben remunerada, estable i prestigiosa. Roma va confiar en ells a canvi de consecucions socials per tal de construir el seu Imperi. Amb sort, i si sobrevivien als 25 anys de servei, podrien gaudir de la ciutadania romana i d'una bona jubilació.

Programes d'actes al carrer, dissabte 8 i diumenge 9 de juny

Dissabte i diumenge: 11 - 21 h *Mercat d'inspiració romana* al c/Creu Coberta (entre plaça Espanya i Moianès). No és reconstrucció ni recreació històrica.

Passejades amb ponis al carrer cap de Guaita. Activitat de pagament.

Animació al carrer.

Expositio tabernarum. Botigues i oficis de l'antiguitat als nostres dies, al c/Rector Triadó. Reconstrucció i Recreació Històrica. Itinerari a la recerca de tot un seguit d'establiments i oficis que formen part de la nostra vida quotidiana (forns, restaurants, bars, botigues de cistelleria, de superstició i màgia...) que ja existien fa XXI segles a les ciutats romanes com *Barcino*. Veureu com eren i com creaven els seus productes a l'antiguitat clàssica.

11 - 14 h i 17- 20 h al c/ Torre d'en Damians i Rector Triadó

Officia et Tabernae romanorum. A càrrec de l'*Associació de Reconstrucció Històrica de Badalona*. Reconstrucció i Recreació Històrica. Promoguda des del Museu de la ciutat, aquesta associació pretén recrear la vida de l'antiga *Baetulo*, estudiar els aspectes quotidians de la vida romana a la ciutat i difondre què i com era la *Baetulo* romana al gran públic. Centra les seves investigacions, fonamentades en una estricta historicitat, en els oficis i els botiguers a l'antiguitat clàssica romana. Cada demostració va acompanyada d'una petita xerrada informativa.

Armillum. A càrrec de *Jordi Mambrilla*, l'ofici de la *Reconstrucció Històrica*.

Reconstrucció i Recreació Històrica. L'ofici d'un artesà del segle XXI al servei de la reconstrucció històrica d'objectes, armes, escuts, cascs, llances, calçat, cantimplors..., i tot allò que feien servir quotidianament els romans. Fabricació, però, sempre sobre la investigació i fonament de l'arqueologia experimental.

Punt de Divulgació Cultural

El Museu d'Arqueologia de Catalunya-Barcelona, Museu d'Història de Barcelona, Museu d'Història de Catalunya, Museu de Badalona, Tanit Difusió Cultural i Editorial Adesiada, Revista *Despertaferro*, Juan Miguel Torrero, escriptor de novel·la històrica romana, entre d'altres, ens ofereixen mostres de la seva tasca per a la conservació i difusió de la cultura clàssica grega i romana, així com del patrimoni romà a Barcelona, Badalona i Empúries, entre d'altres ciutats del nostre entorn.

Punt d'Atenció i Informació de les Jornades. Botiga de productes

Barcino Oriens posa al vostre servei un punt d'informació sobre les Jornades *Barcino-Colonia-Romae*, la Recreació i Reconstrucció Històrica i obre una petita botiga de productes, per poder recollir fons per sufragar les despeses de material, ja que és un grup sense ànim de lucre.

Taller-demostració de vidre bufat. A càrrec de *Robert Celades*, enginyer Químic i Dr. per la Universitat de París. Gemmòleg especialista en Diamant. Artesà Cultural. El seu treball sobre el vidre s'enfoca a l'estudi dels processos seguits a l'antiguitat per fabricar denes, amulets, ungüentaris i altres objectes de vidre.

Reconstrucció i Recreació Històrica. La producció de vidre es va anar fent cada vegada més popular a Roma i arreu de l'Imperi a partir del s. I d.C. ja que cada vegada s'aprecia més aquest material per la seva brillantor, fragilitat, transparència i plasticitat. Veurem la tècnica que s'utilitzava a l'antiguitat per a la producció d'objectes d'aquest material i que ha arribat fins als nostres dies. Treballarà amb vidre Venecià tipus Moretti i sense oxigen a pressió.

De Bellis Magistorum Militum (DBMM)

Demostració del joc de simulació de batalles històriques amb miniatures que comprèn l'Edat Antiga i l'Edat Mitjana, concretament el període entre els anys 3000 a.C. i 1515 d.C. El joc

permet recrear batalles campals terrestres, tant històriques como no històriques entre dos o més exèrcits i a escollir de entre més de 300 exèrcits històrics disponibles. Dos jugadors experimentats solen necessitar entre 3 i 4 hores de joc per a una gran batalla. Es juga amb miniatures agrupades en elements que simulen les unitats mínimes amb capacitat tàctica pròpia dins de cada exèrcit. Tot i que la majoria de jugadors en l'actualitat fan servir miniatures de 15 mm, ha guanyat rellevància en els darrers anys l'ús d'altres, com les de 25 mm, 10 mm, 6 mm o 2 mm. Un exèrcit mitjà requereix entre 150 i 180 miniatures, si bé aquesta xifra està molt condicionada a la magnitud de la batalla a jugar. En alguns escenaris de gran envergadura i amb la participació de fins a 8 jugadors es poden sobrepassar les 2000 miniatures. La taula de joc habitual fa 1,8 x 1,2 m, que representen, a escala, 1 milla per tres quarts de milla britànica. Els restants elements necessaris per jugar són daus de 6 cares (en calen un màxim de 5) i una regla o cinta mètrica per mesurar distàncies.

Tallers i activitats per a nens. *A càrrec de Barcino Oriens.*

Fibulae. Confecció d'una fibula romana per lligar els vestits. Activitat de pagament. **NOVETAT**

Musivaria. Com fer un mosaic romà. Activitat de pagament. **NOVETAT**

Ludi Puerorum. Jocs romans per a nens. **NOVETAT**

Els nens romans jugaven com han jugat tots els nens al llarg de la història abans de la revolució tecno-informàtica, que ha deixat asseguts molts d'aquests infants davant d'una pantalla i els ha tornat gairebé incapaços de reaccionar enfront de res que no sigui digital. Tots coneixem els jocs dels nens romans: el *funem saltare* (saltar a la corda), *funem traere* (estirar la corda), *tractare et deuenire* (tocar i parar), *musca aenea* (la mosca de bronze), *malum traicere* (passar-se la poma), *bippas* (el joc del cavaller), *grus* (córrer a peu coix), *turbo* (la baldufa), *tabula lusoria* (tres en ratlla), *pilarii* (jocs malabars), *bacilla* (els bastonets), *nuces relinquere* (fer punteria), *quattuor anguli* (els 4 cantons), *seriae* (les gerres), *tropa* (les tabes), *penthe litha* (els 5 ossets), *pupas ludere* (jugar a nines), *io-io* (io-io), *ocellatis* (bales)... entre molts altres jocs que podrem descobrir en aquest taller.

Tonstrina et Unguentaria. *A càrrec de MAC i Barcino Oriens.* Activitat de pagament. **NOVETAT**

Taller per a adults, mostra per pentinar-se i maquillar-se com a l'antiga Roma.

Ludi romani. Jocs romans per a totes les edats

A càrrec d'Aura didàctica i difusió cultural.

El joc representa una de les manifestacions més antigues de l'ésser humà. És una font inesgotable de socialització entre persones de totes les cultures al llarg de la història sense establir límits d'edats ni de sexes. Mitjançant les troballes arqueològiques (objectes, restes escultòriques i pictòriques, inscripcions), així com per mitjà de la literatura de l'època, s'ha pogut determinar que els jocs preferits dels romans no eren gaire diferents dels que han arribat fins els nostres dies.

Pompa Triumphalis. Desfilada de gala. **Dissabte: 13 h i diumenge: 11 h**

A càrrec de Cohors I Barcinonensis i Tallaferro. Desfilada per Creu Coberta, Plaça Espanya, Torre d'en Damians, Rector Triadó i Hostrafranc.

Programes d'actes a l'escenari, Creu Coberta / Torre d'en Damians

12 h Presentació i inauguració de les III Jornades Romanes

Munera gladiatoria. La Gladiatura i el Combat de gladiadors

A càrrec de Tallaferro. **Dissabte: 12.15 h i diumenge: 11.30h**

Roma i tota la seva zona d'influència cultural es va veure arrossegada pel delit i el gaudiment dels espectacles públics. Un dels que més els agradava eren els *Ludi Gladiatorum* o els combats de Gladiadors a l'*Amphitheatrum*. Els gladiadors eren especialistes en l'*Ars Dimicandi* (art o tècnica

del combat i la lluita) i per això existeixen molts tipus diferents de gladiadors que es diferencien per les seves armes i tècniques de combat. Quan s'enfronten veiem diferents maneres d'entendre la lluita, fet que delectava molt el públic. Assistirem a la presentació d'alguns tipus de gladiadors i les seves tècniques de combat per acabar amb una petita demostració de lluita.

Legio et Legionarii. Presentació de l'exèrcit romà i els seus soldats

A càrrec de **Cohors I Barcinonensis** (Barcino Oriens).

Dissabte: 13.30 i 17 h i diumenge: 13.45 i 17.45 h

Reconstrucció i Recreació Històrica. Un dels motius que van permetre a Roma convertir-se en *Caput Mundi* va ser l'exèrcit, la *Legio* i els seus soldats, els *Legionarii*. Aquest va ser el primer exèrcit professional de la història militar amb unes normes, disciplina, armament, estratègia i tècnica de combat que el feia plenament eficaç en el combat a camp obert i molt difícil de ser derrotat. Així mateix, la panòplia que portaven els legionaris implicava una forma de combat determinada. Ens aproparem a veure com eren les seves armes defensives (*arma*), i d'atac (*tela*), per conèixer amb més detall un fet que ens és molt familiar, ja que quan pensem en un romà, normalment ho fem veient-lo vestit de legionari.

Divines NOVETÀT

A càrrec de **Tinanaar, espectacles intimistes. Dissabte: 17.45 h i diumenge: 12.30 h**

Reconstrucció i Recreació Històrica.

“Ah! la garça de l'Afrodita! La bleada d'Hèstia que no s'ha casat! I l'estirada de la meua fillastra Atena! tant d'estudiar i espanta als homes... i a les dones...”

Així comença *Divines*, un espectacle sobre mites, sobre estereotips, sobre dones esposes, mares, amants, sobre dones independents i no tant.

Us convidem a parar taula i sopar amb l'Hera, la Demèter, l'Hèstia, l'Atena i l'Afrodita; cinc deesses que són cinc estereotips, i que ens parlaran dels seus desitjos, de les seves esperances o dels seus problemes. Potser algú acabarà per descobrir que no ens són tan llunyanes i que de fet, conviuen a dintre de cadascú de nosaltres. Veure aquestes deesses en acció us farà sentir fortes, valentes, i sobretot... divines!

Commentariolum Petitionis. NOVETÀT

A càrrec de **Barcino Oriens. Dissabte: 19 h**

Recreació Històrica. Sobta veure com alguns dels mecanismes polítics romans presenten grans paral·lelismes amb els actuals. És, per exemple, el cas dels processos electorals. Els textos llatins ens parlen de precampanya i de campanya electoral; d'aliances i de coalicions; de mesures legals que impedeixen la propaganda el dia de la votació; de frau en el dipòsit i en el recompte de vots; de compra de vots; de mesures legals per castigar la corrupció, etc.

Volem posar a les vostres mans, doncs, amb aquesta recreació històrica una sèrie de notícies i de reflexions sobre els mecanismes electorals d'una civilització, la romana, que són més propers a la nostra sensibilitat política que no pas el que puguin ser-ho els comportaments medievals, renaixentistes o absolutistes, que contràriament ens són més propers en el temps. I el *Commentariolum Petitionis*, el *Petit manual de Quint Tul·li Ciceró* per a una campanya electoral que us presentem a la *Magna*, és un dels documents que ens aporta més informació sobre les estratègies de captació del vot durant la campanya.

I deixarem que sigueu vosaltres, una vegada hàgiu vist l'espectacle, aquells que ens tragueu conclusions, i, així, us animem a què, durant la pròxima campanya electoral en què us veieu immersos, analitzeu ben bé els candidats i les seves estratègies per captar vots, tal i com ho va fer fa XXI segles Quint Tul·li Ciceró.

Servi ancillaeque venduntur. Venda d'esclaus

A càrrec de **Tallaferro. Dissabte: 20.30 h i diumenge: 13.15 h i 19 h.**

La societat romana (així com les altres societats antigues) era esclavista. Les dones, els homes i els nens podien tenir la condició de *servus* i ser propietat del seu *dominus* o *domina*. L'esclau

s'anomenava *instrumentum vocale* (objecte que parla) i no tenia cap dret, estava sotmès a la voluntat del seu senyor, fins i tot en la vida i la mort. Els esclaus servien per fer totes les tasques que el senyor no volia fer des de cuinar a rentar passant per les tasques del camp o de les mines. Es podia esdevenir esclau si s'era fet presoner de guerra, per herència si s'era fill d'esclaus, com a càstig imposat per un jutge (per deutes, per exemple) o per voluntat pròpia. Els esclaus, doncs, es converteixen en una mercaderia molt lucrativa per als *mangones* o traficants d'esclaus que recorren tot l'Imperi amb la seva compra-venta. Així doncs als mercats hi podem trobar el lloc on es desenvolupa aquesta activitat comercial.

Ludus Gladiatorius Barcinonensis **NOVETÀT**

A càrrec de **Ludus Gladiatorius Barcinonensis (Barcino Oriens)** **Diumenge: 14 h.**

Reconstrucció i Recreació històrica. Presentació de l'escola d'*Ars Dimincadi* de Barcino Oriens amb els seus primers Gladiadors, un *Retiarius* i un *Mymillo*.

Thermopolium. Restaurant.

Dissabte i diumenge de 14.30 h a 16.00 h.

Menjador de la Fundació Cultural Hostafrancs (C/ Torre d'en Damians, 6)

A càrrec de **ScolaRest** sota la supervisió gastronòmica de **Barcino Oriens**.

Reconstrucció i Recreació Històrica. Podeu gaudir d'un menú-degustació cuinat segons les receptes dels més famosos gastrònoms romans, Apici, Plini, Columel·la... i apropar-vos al gust del menjar de fa XXI segles: sense tomàquet ni patates, sense cap ingredient provinent d'Amèrica (encara falten XV segles perquè sigui descoberta!). Activitat de pagament. Places limitades. (S'ha d'adquirir el tiquet per dinar al Punt d'Informació. Es pot reservar fent una trucada al tel. 93 431 62 00 i deixant l'encàrrec i el nom a la Srta. Sílvia i recollir el tiquet després d'haver donat el nom i haver fet el pagament al Punt d'Informació de les Jornades o adquirir el tiquet per dinar el mateix dia. *Es recomana fer la reserva amb antelació!*)

Menú romà

(Les receptes les podeu trobar a la web de *Barcino Oriens* www.barcinooriens.cat)

GVSTATIO (aperitiu)

Moretum (pasta de formatge amb all, api i espècies)

Oliva in salsa (olives adobades)

Oua elixa (ous amb salsa vinagreta)

PRIMA MENSA (menjar principal. Escollir un plat)

Thynnus elixus cum lure (tonyina amb salsa)

Pullus cum caryotis (pollastre amb dàtils)

SECVNDA MENSA (postres. Escollir-ne un)

Dulcia panis (rostes o coques de Santa Teresa)

Tiropatina piperota (flam amb pebre negre)

Vi, *ceruesia* o aigua

Menú infantil: Pasta amb tomàquet - Carn arrebossada - Iogurt o gelat - Aigua

- i** Punt d'informació de les III Jornades Romanes (envelat Ass. de Comerciants Creu Coberta)
- i** Punt d'informació de la reconstrucció i recreació històrica (envelat Barcino Oriens)

Organitza:

Col·labora:

www.creucoberta.com
 www.fch.cat
 www.barcinooriens.cat
<http://barcinocoloniaromae.barcinooriens.cat>